

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни “Підприємницька діяльність”
на тему: Бізнес-план діяльності фермерського
господарства «Ранок»

Виконав: студент II курсу, 36 групи
галузі знань 07 Управління та
адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та
торгівля

Назар РУБАН

Керівник - викладач

Анна КОГУТ

Оцінка за національною шкалою

Члени комісії

_____*Любов ПРОГОННА*
(підпис)

_____*Зульфія РУДИЧЕНКО*
(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення Будівництва, економіки та фінансових технологій
Циклова комісія економічних спеціальностей
Освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр
Шифр та найменування галузі знань 07 Управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова ЦК економічних спеціальностей
_____ Анна КОГУТ
«_____» _____ 2026 р

ЗАВДАННЯ
на курсову роботу з дисципліни
„Підприємницька діяльність”
студенту 3 курсу 36 групи
Назару РУБАНА

Тема роботи: Бізнес-план діяльності фермерського господарства «Ранок»

Вихідні дані:

1. Земельна площа – 260 га ріллі:
 - а) 20 га ріллі – у власності фермерського господарства
 - б) 240 га ріллі – у користуванні фермерським господарством
2. Сільськогосподарські культури для вирощування:
 - а) Озиме жито;
 - б) Просо;
 - в) Кукурудза;
 - г) Картопля
3. Грошова оцінка 1 га ріллі - 30000 грн.
4. Годинна тарифна ставка 61,12грн
5. Орендна плата 5%.
6. Умови одержання кредиту
 - а) Період кредитування 12 місяців;
 - б) Процентна ставка (річних) 30%.

Дата видачі завдання «_____» _____ 2026 р.

Керівник курсової роботи _____ Анна КОГУТ

Завдання до виконання прийняв студент «_____» _____ 2026 р.

Студент (ка) _____

Розглянуто і схвалено на засіданні ЦК економічних спеціальностей

Протокол № _____ від _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ.....	5
1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування	
1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва	
1.3 Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану	
2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ.....	13
2.1 Короткий опис підприємницького проекту	
2.2 Опис підприємства	
2.3 Опис продукції та ринку	
2.4 Управління та організація виробництва	
2.5 План виробництва	
2.6 План маркетингу	
2.7 Фінансовий план	
2.8 Ризик і шляхи його зниження	
3. ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	35
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Сучасний аграрний сектор працює в умовах жорсткої конкуренції, швидких змін кон'юнктури ринку та нестабільності цін. За таких обставин ефективне функціонування підприємства неможливе без продуманого та системного планування. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє бізнес-план — комплексний документ, що визначає стратегічні напрями розвитку, містить економічні розрахунки, прогнозовані показники діяльності, опис механізмів реалізації проєкту та аналіз можливих ризиків.

Створення бізнес-плану передбачає детальну оцінку ресурсного потенціалу підприємства, дослідження ринкового середовища, визначення стратегічних цілей, джерел фінансування й очікуваних результатів. Такий підхід дозволяє не лише обґрунтувати доцільність реалізації запланованих заходів, а й спрогнозувати економічну ефективність діяльності.

Бізнес-план має подвійне значення: з одного боку, він є інструментом внутрішнього управління, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, а з іншого — слугує засобом представлення проєкту потенційним інвесторам, банківським установам та партнерам. Документ допомагає оцінити перспективність і прибутковість ідеї, визначити строки повернення вкладених коштів, виявити можливі проблемні аспекти та резерви для подальшого розвитку підприємства.

Базою дослідження є фермерське господарство «Ранок». Метою цієї роботи є: складання бізнес-плану, вирощування нових видів продукції, розрахунки ефективності діяльності фірми, пошук подальших резервів зменшення витрат і зростання доходів з метою забезпечення зростання прибутків підприємства.

1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ

1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування

Бізнес-план – це письмовий документ, в якому викладено сутність та опис визначеної бізнес-ідеї, шляхи й засоби її реалізації та охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, ризики та прибутковість, пов’язані з її впровадженням а також особливості правління ним.

Бізнес-план як комплексний багатофункціональний документ виконує кілька важливих завдань.

Перш за все, він є ключовим інструментом для залучення інвестицій, необхідних для реалізації підприємницької ідеї. У ньому міститься інформація не лише про виробничі, ринкові та організаційні аспекти бізнесу, а й про фінансові питання. Фінансові розрахунки, представлені в бізнес-плані, пояснюють, який розмір стартового капіталу потрібен, на що будуть витрачені кошти, як планується повернення боргів кредиторам, а також який рівень ризику передбачає проєкт. Завдяки цьому документу інвестори та кредитори отримують чітке уявлення про перспективи підприємства, що сприяє встановленню довірчих та продуктивних відносин.

Крім того, на початковому етапі створення бізнесу бізнес-план виконує функцію комунікаційного інструменту між підприємцем і потенційними партнерами, постачальниками, клієнтами та працівниками. За його допомогою можна переконати зацікавлених осіб у перспективності підприємницької ідеї, а також продемонструвати наявність чіткої та реалістичної програми її реалізації. Завдяки структурованій подачі інформації бізнес-план спрощує процес ознайомлення з проєктом, економить час і систематизує ділові контакти [1].

Окрім цього, бізнес-план є ефективним способом моделювання майбутнього управління компанією, оцінки ризиків і вибудовування відносин із партнерами та

зацікавленими сторонами. Практика свідчить, що успішність підприємницької діяльності залежить від трьох ключових чинників: адекватного розуміння поточної ситуації, чіткої постановки бізнес-цілей та ретельно спланованого процесу їх досягнення.

Мета розробки бізнес-плану полягає у формуванні концепції розвитку суб'єкта підприємницької діяльності (чи реалізації ним підприємницького проекту), яка забезпечує аналіз, оцінювання, позиціонування, контроль та регулювання діяльності в умовах невизначеності й динамічності зовнішнього та внутрішнього середовища.

Роль бізнес-плану особливо важлива для суб'єктів малого підприємництва, що проявляється у таких аспектах:

1) малий бізнес зазвичай спеціалізується на одному або невеликій кількості видів економічної діяльності;

2) тривалість життєвого циклу малого підприємства зазвичай коротша, ніж у середніх і великих компаній. Це пояснюється тим, що малий бізнес або розширюється, перетворюючись на середнє підприємство, або змінює напрям діяльності, адаптуючись до більш перспективних ринкових умов .

Ціль бізнес-плану – це майбутній бажаний стан, мотив чи рушій поведінки; це параметри діяльності, досягнення яких обумовлено місією суб'єкта бізнесу та на реалізацію яких спрямована його підприємницької діяльність. На відміну від місії, цілі передбачають конкретні терміни їх досягнення, частіше носять внутрішню фірмову орієнтацію та спрямовані на більш ефективне використання ресурсного забезпечення, вимірюються конкретними числовими показниками. [3]

Цілі виконують кілька важливих функцій:

1) Ініціатива – визначення розбіжностей між поточним і бажаним станом суб'єкта підприємництва, що стимулює до дій;

2) Критерій прийняття рішення – оцінка інформації та вибір альтернатив і пріоритетів у бізнесі;

3) Інструмент управління – встановлення керівних вимог для дій і визначення напрямків розвитку підприємницької діяльності;

4) Координація – забезпечення безконфліктної взаємодії між особами, що приймають рішення, і узгодження роботи різних підрозділів бізнесу;

5) Контроль – порівняння поточного стану показників діяльності з планованими результатами [2].

1.2. Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва.

Формування бізнес-плану в аграрній сфері має низку особливостей, зумовлених специфікою сільськогосподарського виробництва. На відміну від інших галузей економіки, сільське господарство тісно пов'язане з природно-кліматичними умовами, сезонністю виробничих процесів, тривалим виробничим циклом та підвищеним рівнем ризиків. Саме тому розробка бізнес-плану для аграрного підприємства потребує комплексного підходу та врахування як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу.

Передусім необхідно враховувати природно-ресурсний потенціал підприємства. Земля є основним засобом виробництва в сільському господарстві, тому при складанні бізнес-плану важливо оцінити площу та якість земельних угідь, родючість ґрунтів, кліматичні умови регіону, забезпеченість водними ресурсами. Від цих параметрів залежить спеціалізація господарства, вибір культур або видів тваринництва, а також рівень очікуваної врожайності чи продуктивності.

Важливою умовою формування бізнес-плану є врахування сезонності виробництва. Надходження доходів у сільському господарстві, як правило, має нерівномірний характер, що зумовлює потребу в детальному плануванні грошових потоків, формуванні резервного капіталу та визначенні оптимальних джерел фінансування. У бізнес-плані слід передбачити витрати на посівну

кампанію, догляд за посівами, збирання врожаю, утримання тварин, а також витрати на зберігання та реалізацію продукції [5].

Не менш важливим є аналіз ринкового середовища. Аграрні підприємства функціонують в умовах цінової нестабільності, залежності від світових ринків, зміни попиту та пропозиції. Тому бізнес-план має містити маркетингове дослідження, яке включає аналіз конкурентів, каналів збуту, цінової політики, а також визначення цільових сегментів ринку. Особливу увагу слід приділити можливостям укладання довгострокових контрактів та співпраці з переробними підприємствами.

Формування бізнес-плану також передбачає оцінку матеріально-технічної бази підприємства. Необхідно проаналізувати наявність і стан сільськогосподарської техніки, обладнання, виробничих приміщень, складських потужностей. За потреби в документі визначаються напрями модернізації або інвестування в нові технології, що дозволяють підвищити продуктивність праці та знизити витрати виробництва.

Особливе місце в бізнес-плані аграрного підприємства займає оцінка ризиків. До них належать природні ризики (посуха, повені, заморозки), біологічні (хвороби рослин і тварин), економічні (коливання цін, зміна податкової політики) та фінансові (нестача обігових коштів). У зв'язку з цим доцільно передбачити заходи мінімізації ризиків, зокрема страхування врожаю, диверсифікацію виробництва, створення фінансових резервів.

Однією з ключових специфік бізнес-планування в сільському господарстві є довгостроковий характер інвестицій. Наприклад, створення садів чи виноградників вимагає кількох років до отримання першого врожаю, а тваринництво потребує значних витрат на кормову базу, ветеринарний супровід і оновлення поголів'я. У зв'язку з цим фінансова стратегія аграрного бізнесу повинна враховувати як поточні, так і стратегічні витрати.

Крім того, бізнес-планування у сільському господарстві має враховувати вимоги до сертифікації продукції, екологічні стандарти та технології обробки

ґрунтів, що можуть вплинути на кінцеву собівартість і конкурентоспроможність продукції [3].

Бізнес-планування у сільському господарстві потребує глибокого аналізу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на виробництво та збут продукції. Одним із головних аспектів такого планування є баланс між ресурсами, які є в наявності, і тими, які потрібно залучити для ефективного ведення діяльності.

Сучасне аграрне виробництво дедалі більше орієнтується на високотехнологічні рішення. Використання точного землеробства, автоматизованих систем поливу, супутникового моніторингу посівів дозволяє підвищити продуктивність та знизити витрати. Однак впровадження таких технологій вимагає значних початкових інвестицій, що також має бути враховано при бізнес-плануванні.

Ще одним важливим аспектом є організація ланцюга постачання продукції. Від правильного вибору ринків збуту та логістичних схем залежить не лише фінансова ефективність, а й стабільність діяльності підприємства. Бізнес-план повинен містити варіанти реалізації продукції: через оптові закупівлі, фермерські кооперативи, власні торгові точки або експортні контракти.[6]

З огляду на зростаючий попит на органічну продукцію, багато аграрних підприємств орієнтуються на впровадження екологічно чистих технологій виробництва. Це може бути як перевагою (вища ринкова ціна продукції, доступ до міжнародних ринків), так і викликом (дотримання екологічних стандартів, отримання сертифікатів).

Аграрний сектор значною мірою залежить від світових цін на продукцію, тому сучасні підприємства включають у бізнес-плани стратегії диверсифікації – наприклад, поєднання виробництва зернових із переробкою або створення власних потужностей для зберігання продукції. Це дає змогу не продавати врожай у період найнижчих цін, а чекати вигідного моменту.

Малі фермерські господарства часто стикаються з проблемами нестачі ресурсів і складнощами виходу на великі ринки. Одним із рішень, яке часто враховується у бізнес-планах, є створення аграрних кооперативів, що дозволяє спільно закуповувати техніку, отримувати вигідні кредити та виходити на експортні ринки.

Таким чином, формування бізнес-плану в сільському господарстві є складним і багатоаспектним процесом, який потребує врахування природних, економічних, організаційних та ринкових чинників. Лише за умови комплексного аналізу та реалістичного прогнозування показників діяльності бізнес-план може стати ефективним інструментом стратегічного управління та забезпечити стабільний розвиток аграрного підприємства [5].

1.3. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану

В Україні правове регулювання підприємницької діяльності здійснюється через низку законодавчих актів, серед яких Закон України "Про підприємництво", Закон України "Про господарські товариства" та інші нормативні документи. Вони визначають загальні засади створення, реєстрації, функціонування підприємств, а також їхні зобов'язання щодо ведення бізнесу.

Правовий аспект бізнес-планування включає не лише юридичні вимоги до створення підприємства, а й регулювання господарської діяльності, податкові зобов'язання, порядок отримання ліцензій та дозволів. Відповідно до Закону України "Про господарські товариства", створення бізнесу вимагає дотримання певних процедур, таких як розробка установчих документів, реєстрація у державних органах та виконання вимог щодо звітності.

Законодавче регулювання процесу бізнес-планування спрямоване на створення прозорих умов для ведення бізнесу, захист прав підприємців та партнерів, а також мінімізацію ризиків для економічної безпеки країни. Тому

знання нормативної бази та її врахування при розробці бізнес-плану є важливим кроком на шляху до успішного підприємництва.

В Україні бізнес-планування як частина підприємницької діяльності регулюється різними нормативними актами, серед яких:

- Закон України "Про підприємництво" – визначає основні принципи ведення бізнесу, права та обов'язки підприємців, порядок реєстрації та обмеження у підприємницькій діяльності .[7]
- Закон України "Про господарські товариства" – регламентує створення, діяльність та ліквідацію підприємств, вимоги до установчих документів, що також є важливими при розробці бізнес-плану . [8]

Бізнес-планування не є прямим обов'язком підприємців, але його наявність необхідна у багатьох випадках: для залучення інвестицій, отримання банківських кредитів, реалізації державних програм підтримки бізнесу, а також при отриманні ліцензій на окремі види діяльності.

Суб'єкти господарювання, що займаються сільським господарством, повинні враховувати вимоги земельного законодавства, екологічні норми, правила сертифікації продукції. Деякі напрями діяльності, наприклад, органічне землеробство, потребують спеціальних дозволів та відповідності державним стандартам.

При підготовці бізнес-плану важливо звертати увагу на чинне законодавство, адже помилки у правовому регулюванні можуть призвести до штрафів, анулювання ліцензій або неможливості реалізації проєкту. Державні органи мають право здійснювати контроль за відповідністю бізнес-процесів чинному законодавству. Водночас, підприємці мають гарантовані законом права, зокрема:

- Свободу підприємницької діяльності (ст. 3 Закону України "Про підприємництво") .
- Право на оскарження неправомірних дій контролюючих органів.

Правове регулювання бізнес-планування відіграє важливу роль у створенні сприятливих умов для ведення бізнесу, забезпечуючи дотримання правових норм, прозорість господарських процесів і захист інтересів підприємців.

Аграрні підприємства відіграють ключову роль в економіці України, забезпечуючи продовольчу безпеку та формуючи значну частку експорту. Водночас їхня діяльність підлягає суворому правовому регулюванню, оскільки включає управління земельними ресурсами, екологічні зобов'язання, трудові відносини та податкове навантаження.

Правові аспекти бізнес-планування в аграрному секторі охоплюють кілька важливих напрямів. Перш за все, це питання землекористування та оренди, які регулюються Земельним кодексом України. Аграрні підприємства, що працюють із великими площами земель, зобов'язані дотримуватися вимог щодо цільового використання угідь, сівозмін і заходів із збереження родючості ґрунтів.

Фінансовий аспект аграрного бізнесу також має свої правові особливості. Важливу роль відіграють державні програми підтримки, такі як компенсація вартості техніки, дотації на розвиток тваринництва або програми страхування врожаю. Бізнес-план аграрного підприємства повинен враховувати можливості отримання таких субсидій, оскільки це може значно вплинути на його рентабельність. Крім того, сільськогосподарські виробники часто залучають кредитні кошти, що потребує ретельного документального оформлення фінансових ризиків і прогнозування доходів [10].

Екологічні вимоги відіграють дедалі більшу роль у діяльності аграрних підприємств. Виробництво сільськогосподарської продукції вимагає дотримання стандартів щодо використання пестицидів, мінімізації впливу на довкілля та сертифікації органічного землеробства. Окремі напрями діяльності, зокрема вирощування генетично модифікованих культур або утримання великої рогатої худоби, можуть підпадати під додаткові обмеження й вимагати отримання спеціальних дозволів.

2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

2.1 . Короткий опис підприємницького проєкту

Підприємницький проєкт передбачає подальший розвиток фермерського господарства «Ранок», діяльність якого сконцентрована в аграрному секторі та орієнтована на ефективне використання наявного земельного ресурсу. Підприємство спеціалізується на вирощуванні таких культур, як озима пшениця, ячмінь, гречка та соняшник, що мають стабільний попит на внутрішньому ринку та користуються увагою з боку переробних підприємств і експортерів.

Організаційно-правова форма господарства — фермерське господарство, що забезпечує гнучкість у прийнятті управлінських рішень, адаптивність до ринкових змін та спрощену систему ведення обліку. Загальна площа оброблюваної землі становить 260 га, що дозволяє підприємству реалізовувати середньомасштабні агропроєкти з оптимальним співвідношенням між витратами та очікуваною прибутковістю.

Мета реалізації даного підприємницького проєкту полягає у впровадженні сучасних агротехнічних рішень, що сприятимуть підвищенню врожайності основних культур та зниженню собівартості продукції. Зокрема, передбачено поступове оновлення технічного парку господарства, зокрема закупівлю сучасної ґрунтообробної техніки, сівалок точного висіву та систем зрошення.

Важливим напрямом розвитку є також розширення каналів збуту продукції, що забезпечить стабільний грошовий потік і зменшить залежність від посередників. У проєкті передбачено налагодження прямих поставок зернових та олійних культур переробним підприємствам регіону, участь у фермерських кооперативах та використання цифрових платформ для агроторгівлі.

Проєкт має на меті не лише отримання прибутку, а й зміцнення продовольчої безпеки регіону, завдяки стабільному виробництву високоякісної продукції. Крім

того, через створення сезонних і постійних робочих місць, підприємство робить вагомий внесок у соціально-економічний розвиток місцевої громади.

2.2 Опис підприємства

Підприємство “Ранок” знаходиться за адресою - Сумська область , село Сонячне. Село знаходиться за 100 км від обласного центру Харкова а такому має поруч кілька невеликих міст таких як Охтирка, Котельва.

Організаційно-правова форма підприємства “Ранок” - фермерське господарство. Воно спеціалізується на вирощуванні озимого жита, проса, кукурудзи та картоплі

Загальна площа господарства становить 260 гектарів. З них:

20 га ріллі – власність

240 га ріллі – користування

Вдале географічне положення поблизу таких міст, як Охтирка, Котельва та Зіньків, створює зручні умови для реалізації сільськогосподарської продукції як на місцевому, так і на регіональному рівні. Організаційно-правова форма господарства — фермерське господарство, що надає підприємству гнучкість в управлінні та адаптації до ринкових умов.

Клімат місцевості помірно континентальний із чітко вираженими сезонами. Зима помірно холодна, із середньою температурою в січні -5°C , а літо тепле й доволі вологе, з середньою температурою $+21-22^{\circ}\text{C}$ у липні. Річна кількість опадів становить у середньому 500–670 мм, що є достатнім для вирощування основних сільськогосподарських культур без необхідності в системному зрошенні. Основна частина опадів припадає на весну та літо, що збігається з періодом інтенсивного росту рослин, покращуючи умови для розвитку кореневої системи.

Ґрунтово-агрономічні характеристики також сприяють ефективному землеробству. Основні типи ґрунтів — сірі лісові ґрунти та лучно-чорноземні суглинки. Вони відзначаються помірною кислотністю, високою місткістю вологи

та здатністю до самооновлення. Вміст гумусу в орному шарі становить 3–4,5%, що дозволяє підтримувати природну родючість ґрунту без надмірного використання мінеральних добрив. Глибина орного шару сягає 30–40 см, а на глибших рівнях спостерігаються карбонатні горизонти, які впливають на структуру і буферність ґрунту.

Загальна земельна площа господарства — 260 гектарів, з яких: 20 га ріллі — у приватній власності, 240 га ріллі — у довгостроковому користуванні.

Основні культури, що вирощуються у господарстві: озиме жито, просо, кукурудза та картопля. Вибір культур зумовлений адаптованістю до місцевих ґрунтів і кліматичних умов.

2.3 Опис продукції та ринку

У структурі виробництва підприємства передбачено вирощування таких сільськогосподарських культур: озиме жито, просо, кукурудза та картопля. Обрані культури характеризуються стабільним попитом на внутрішньому ринку, різноплановим використанням і відносною адаптивністю до кліматичних умов, що підвищує економічну доцільність їх вирощування.

Озиме жито є традиційною зерною культурою, яка відзначається високою морозостійкістю та невибагливістю до ґрунтових умов. Продукція використовується переважно у хлібопекарській промисловості для виробництва житнього хліба, а також у кормовиробництві. На ринку жито користується стабільним попитом з боку переробних підприємств та фермерських господарств. Його конкурентною перевагою є відносно нижча собівартість вирощування порівняно з іншими зерновими культурами та можливість отримання стабільного врожаю навіть за несприятливих погодних умов.

Просо належить до круп'яних культур і є сировиною для виробництва пшона. Воно має високі поживні властивості та використовується як у харчовій промисловості, так і у тваринництві. Попит на просо зростає завдяки

популяризації здорового харчування та збільшенню інтересу до безглютенових продуктів. Крім того, культура характеризується посухостійкістю, що робить її перспективною в умовах змін клімату.

Кукурудза є однією з найбільш рентабельних та універсальних культур. Вона використовується для продовольчих цілей, виробництва комбікормів, крохмалю, біоетанолу та інших продуктів переробки. Значна частина кукурудзи реалізується на експорт, що формує стабільний попит та забезпечує високий рівень ліквідності продукції. На внутрішньому ринку основними споживачами є комбікормові заводи та тваринницькі господарства. Висока врожайність та широкий спектр використання роблять кукурудзу стратегічно важливою культурою в структурі посівів підприємства.

Картопля є однією з основних продовольчих культур і займає важливе місце в структурі споживання населення. Вона реалізується як у свіжому вигляді через оптові ринки, торговельні мережі та місцеві ярмарки, так і як сировина для переробної промисловості (виробництво крохмалю, чіпсів, напівфабрикатів). Попит на картоплю має стабільний характер протягом року, проте залежить від сезонних коливань та рівня врожайності в регіоні. Наявність сучасних умов зберігання дозволяє продовжити період реалізації продукції та отримати вищу ціну в міжсезоння.

Ринок зернових і овочевих культур характеризується високим рівнем конкуренції, проте попит на базові продовольчі товари залишається стабільним. Основними каналами збуту продукції є переробні підприємства, елеватори, агротрейдери, оптові посередники та роздрібні торговельні мережі. Важливим фактором підвищення конкурентоспроможності є забезпечення належної якості продукції, відповідність стандартам безпечності харчових продуктів та оптимізація логістичних витрат.

Таким чином, обрані культури мають широкі можливості реалізації, що дозволяє диверсифікувати джерела доходів підприємства, зменшити виробничі

ризика та забезпечити стабільне функціонування господарства в умовах мінливої ринкової кон'юнктури.

2.4 Управління та організація виробництва

Трудомісткість — це один із ключових показників ефективності використання людської праці в сільському господарстві. У загальному значенні трудомісткість характеризує кількість праці, яка необхідна для виконання певного обсягу робіт або для виробництва одиниці продукції. В агрономії цей термін набуває особливої ваги, оскільки більшість сільськогосподарських процесів так чи інакше залежать від людської участі, незалежно від рівня механізації чи автоматизації.

Загальновідомо, що трудомісткість продукції T , люд.-год., розраховується за формулою

$$T = T_f / ВП, \quad (2.1)$$

де T_f — фактичний фонд робочого часу, людино-годин;

ВП — обсяг виробництва продукції (в натуральному або вартісному виразі).

Табл. 2.1. Трудомісткість виробництва

Продукція	Площа, га	Структура посівної площі, %	Затрати праці на 1 га люд.-год.	Затрати праці всього, люд.-год.
Озиме жито	65	25	14,1	916,5
Просо	65	25	7,4	481
Кукурудза	65	25	12	780
Картопля	65	25	105	6825
РАЗОМ	260	100		9002,5

Провівши розрахунки можна зазначити, що: загальна площа — 260га; з них: озиме жито — 65га, просо — 65га, кукурудза — 65га, картопля — 65га. затрати праці становлять: озиме жито — 916,5 люд/год, просо — 481 люд/год, кукурудза — 481 люд/год, картопля — 481 люд/год.. Затрати праці всього становлять — 9002,5

люд/год. З них найбільше займає виробництво картоплі - 6825 люд/год., а найменше це просо – 481 люд/год.

Рекомендована кількість працюючих на підприємстві залежатиме від загальних витрат праці 9002,5 люд/год. та річного фонду робочого часу одного працюючого (1960 год. = 280 днів * 7 год.). Тому на підприємстві буде 5 постійно працюючих. На сезонні роботи пов'язані з посівом та збиранням урожаю буде залучатися додаткова робоча сила.

Витрати на оплату праці — це одна з найважливіших статей у структурі виробничих витрат сільськогосподарського підприємства. Вони відображають загальну суму грошових ресурсів, які господарство спрямовує на винагороду працівникам за виконану ними роботу. У сфері агрономії, де велика частка робіт виконується вручну або за участю людини (навіть за умов механізації), ці витрати мають особливе значення.

Таблиця 2.2. Витрати на оплату праці

Продукція	Затрати праці всього, люд.-год.	Тарифна ставка, грн.	Витрати на оплату праці
Озиме жито	916,50	61,12	56 016,48
Просо	481	61,12	29 398,72
Кукурудза	780	61,12	47 673,60
Картопля	6825	61,12	417 144
РАЗОМ	9002,50	-	550 232,80

Витрати на оплату праці становлять 550 232,80 грн, при тарифній ставці 61,12 грн. Найбільші витрати на оплату праці по картоплі і становлять 417 144 грн. найменші витрати по культурі просо і становлять 29 398,72 грн.

2.5 План виробництва

Загальна площа для вирощування в плановому році сільськогосподарських культур становить 260га. Площа для вирощування озиме жито складатиме 65 га, просо 65 га, кукурудза - 65 га, картопля - 65 га.

Урожайність — один із ключових показників ефективності вирощування сільськогосподарських культур. Вона залежить від цілого комплексу факторів: агрокліматичних умов, родючості ґрунту, сортових особливостей, застосованої технології обробітку, внесення добрив, захисту рослин та дотримання агротехнічних термінів. Нижче подано коротку характеристику урожайності деяких важливих культур в Україні.

Основний обробіток ґрунту під озиме жито проводиться восени; під просо, кукурудзу та картоплю – весною. Передпосівний обробіток ґрунту під озимі культури включає закриття вологи (ДТ-75+С-11), вирівнювання поверхні поля (ДТ-75+ВП-8), культивування (Т-150К+КПС-4) та прикочування (МТЗ-80+С-11+ККШ-6). Закриття вологи й культивування є обов’язковими агротехнічними заходами з підготовки ґрунту до посіву кукурудзи (виконуються зазначеними агрегатами). Перед сівбою ярих культур також проводиться оранка на глибину 20–22 см (Т-150К+ПЛН-5-35) та культивування. Посів сільськогосподарських культур виконується за допомогою трактора МТЗ-80 і сівалки СПЧ-6. Догляд за посівами включає післяпосівне прикочування, досходове та повсходове боронування (Т-70С+С-11+ЗОР0,7), а також внесення пестицидів (МТЗ-80+ОП-3200). При догляді за посівами кукурудзи обов’язково виконуються повсходове боронування та міжрядне розпушування (МТЗ-80+КРН-4,2).

Збирання врожаю соняшника та зернових культур здійснюється залученною технікою іноземного виробництва.

Отже розрахуємо валовий збір сільськогосподарських культур по формулі:

$$ВЗ = У * П_k \quad (2.2)$$

де ВЗ – валовий збір, ц;

У – урожайність (основної чи побічної) продукції відповідно основної, %;

П_к – площа вирощування даної культури, га,

Валовий збір продукції визначається шляхом множення площі даної культури на відповідну урожайність.

Таблиця 2.3 - Виробництво продукції

Продукція	Площа, га	Урожайність ц/га	Валовий збір, ц
Озиме жито	65	32	2080
Просо	65	20	1300
Кукурудза	65	50	3250
Картопля	65	180	11700
РАЗОМ	260	-	18330

Валовий збір разом становить 18330ц. З них: озиме жито - 2080ц., просо - 1300ц., кукурудза – 3250ц., картопля – 11700ц.

У сільському господарстві, зокрема в галузі рослинництва , важливу роль відіграють економічні показники, які дозволяють оцінити ефективність діяльності підприємства, планувати подальший розвиток, контролювати використання ресурсів і формувати обґрунтовану виробничу політику. Одними з ключових понять у цьому контексті є товарна продукція, валове виробництво, насіннєвий фонд, кормова база та товарний фонд. Усі ці елементи тісно пов'язані між собою й утворюють систему, яка дозволяє господарству не лише забезпечити власні потреби, а й здійснювати товарне виробництво для ринку.

Табл. 2.4. Баланс використання продукції

Продукція	Валове виробництво,ц	Насіннєвий фонд , ц	Кормова база,ц	Товарний фонд,ц
Озиме жито	2080	130	30	1920
Просо	1300	13		1287
Кукурудза	3250	13		3237
Картопля	11700	1950		9750
РАЗОМ	18330	2106	30	16194

Валове виробництво разом становить 18330ц., найбільше з нього, картопля – 11700ц., насіннєвий фонд становить 2106ц. Товарний фонд становить 16194ц., з них озиме жито - 1920ц., просо – 1287ц., кукурудза – 3237ц., картопля – 9750ц.

Матеріальні ресурси є однією з ключових складових виробничої діяльності будь-якого аграрного підприємства, і фермерське господарство “Ранок” не є винятком. Саме завдяки своєчасному та раціональному забезпеченню господарства необхідними ресурсами стає можливим ефективне ведення сільськогосподарського виробництва, досягнення запланованих врожаїв та збереження стабільності в агропромисловій діяльності. Матеріальні ресурси охоплюють широкий спектр засобів, що безпосередньо або опосередковано використовуються в процесі вирощування культур — від насіння до паливно-мастильних матеріалів, добрив і засобів захисту рослин.(таблиця 2.5)

Сільське господарство є особливою галуззю економіки, де витрати виробництва відіграють визначальну роль у формуванні кінцевого результату. Вони включають усі витрати на ресурси, що використовуються для створення сільськогосподарської продукції, та мають прямий вплив на собівартість і прибутковість підприємства. Особливо важливо вміти правильно аналізувати та планувати витрати в умовах природної залежності аграрного виробництва від кліматичних і сезонних чинників. (таблиця 2.6.)

Табл. 2.5. Потреба в матеріальних ресурсах

№	Назва культури	Насіння, кг		ПММ, кг		Мін. Добрива, кг.д.р		Засоби захисту, кг		Органіка, т	
		На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього
1	Озиме жито	200	13000	78	5070	60	3900	1	91	30	2600
2	Просо	20	1300	44	2860	90	5850	1,4	91	0	0
3	Кукурудза	20	1300	75	4875	180	11700	1	65	0	0
4	Картопля	3000	195000	275	17875	240	15600	4,6	299	60	3900
	Всього		210600		30680		37050		520		5850

Провівши розрахунки в дані таблиці щодо потребах в матеріальних ресурсах визначили, що потреба в насінні разом – 210600, пмм – 30680, мін. добрива – 30680, засоби захисту – 520, органіка – 520.

Табл. 2.6. Витрати на виробництва

№	Назва культури	Стаття витрат, грн.					Разом
		Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	
1	Озиме жито	119 600,00	105 300,00	585 000,00	162 240,00	18 525,00	990 665,00
2	Просо	9 230,00	175 500,00	0,00	91 520,00	25 935,00	302 185,00
3	Кукурудза	10 660,00	327 600,00	0,00	156 000,00	18 525,00	512 785,00
4	Картопля	3 510 000,00	358 800,00	780 000,00	572 000,00	85 215,00	5 306 015,00
	Всього	3 649 490,00	967 200,00	1 365 000,00	981 760,00	148 200,00	7 111 650,00

Висновок: в цій таблиці прорахували витрати по кожній культурі на насіння – 3 649 490,00 грн, мінеральні добрива – 967 200,00 грн, органічні добрива – 1 560 000,00 грн, паливо-мастильні матеріали – 981 760,00 грн, засоби захисту – 155 610,00 грн, та прорахували все разом: 7 111 650,00 грн.

До категорії основних засобів належать усі матеріальні активи, які підприємство використовує у процесі виконання своєї діяльності з метою отримання прибутку або для забезпечення інших господарських функцій. Їх особливість полягає у довгостроковому використанні — понад один рік — і поступовому зношуванні, що враховується через механізм амортизації. Основні засоби зберігають свою матеріальну форму впродовж усього періоду експлуатації, і до них належать найрізноманітніші ресурси: будівлі, виробничі установки, транспорт, обладнання, а також господарський інвентар.

Табл. 2.7 - Наявність технічних ресурсів

Назва	Балансова вартість, грн.
Т-150К	120000
Е-70С	85000
МТЗ-80	42000
ПЛН-5-35	12500
КСП-4	15200
ССТ-12	12000
С-11+ЗОР0,7	12200
КФ-5,4	0
УСМК	13000
С-11+ККШ-6	0
СПЧ-6	0
КРН-4,2	13000
ОП-3200	15400
БМ-6	0
2ПТС-4	0
РКС-6	42000
СПС-4,2	12400
ГАЗ-53	24000
КАМАЗ 5110	0
КЗС	12000
Всього	430 700
Ангар для техніки	32500
Зерносклад	38000
Разом	501 200

Провівши розрахунок по всім основним засобам підприємства загальна сума обладнання та автотранспорту складає 430 700 грн, а разом з будівлями сума становить: 501 200 грн.

Амортизація — це один із ключових процесів у бухгалтерському обліку. Якщо просто, то це поступове перенесення вартості основних засобів (наприклад, обладнання, будівель, транспорту) на витрати підприємства. Це робиться не одразу, а протягом усього періоду, поки актив використовується. Такий підхід потрібен для того, щоб показати, як з часом зменшується цінність майна підприємства через зношення чи моральне старіння.

Класифікація основних засобів

Основні засоби, на які нараховується амортизація, діляться на 16 груп, як зазначено в П(С)БО 7, п. 4. Ось основні з них:

1. Земля (не амортизується).
2. Капітальні витрати на поліпшення земель.
3. Будівлі.
4. Споруди.
5. Передавальні пристрої.
6. Машини й обладнання.
7. Транспортні засоби.
8. Інструменти, прилади, інвентар.
9. Робоча худоба.
10. Багаторічні насадження.
11. Інші основні засоби.
12. Бібліотечні фонди.
13. Малоцінні необоротні активи.
14. Тимчасові споруди.
15. Природні ресурси.
16. Інвентарна тара.

Ця класифікація допомагає підприємству краще організувати облік майна, обрати правильний метод амортизації та формувати достовірну звітність.

$$A = \frac{Bn \times Ha}{100} \quad (2.3)$$

де Вп – балансова вартість основних засобів на початок планового року, грн.

На – норма відрахувань, %.

Річні норми амортизаційних відрахувань у % від балансової вартості в розмірах: 3 група – 5%, 4 група – 20%, 5 група – 20%.

Розрахунок сум витрат на амортизаційні відрахування (див. в таблиці 2.8)

Табл. 2.8 - Визначення амортизації

Основні засоби виробництва	Балансова вартість, грн.	Знос, %	Амортизація, грн.
Будівлі	70500	5	3525
Автотранспорт	24000	20	4800
Трактори	247000	20	49400
Комбайни	42000	20	8400
С/гмашини	105700	20	21140
Обладнання	12000	20	2400
Всього	501200	---	89665

За допомогою даної таблиці визначили амортизацію основних фондів, яка становить: будівлі – 3 525 грн, автотранспорт – 4 800 грн, трактори – 49 400 грн, комбайни – 8 400 грн, с/г машини – 21 140 грн, обладнання – 2 400 грн, всього – 89 665 грн.

У сучасних умовах оренда відіграє важливу роль у бізнесі, особливо коли йдеться про зниження витрат. Не всі підприємства можуть дозволити собі купівлю дорогих активів, тому оренда — зручна альтернатива. Вона дозволяє зберегти обігові кошти та спрямовувати фінанси на інші потреби. Особливо це актуально для малих та середніх підприємств, які часто працюють з обмеженим бюджетом.

В аграрному секторі оренда є практично основою діяльності. Більшість українських фермерів не володіють власною землею, а беруть її в оренду в пайовиків або в держави. Закон «Про оренду землі» (в останній редакції станом на 18.04.2025 р.) чітко вказує, що строк оренди сільськогосподарських земель

не може бути меншим за 7 років і більшим за 50 років [1]. Це забезпечує стабільність орендних відносин і захищає інтереси як орендаря, так і власника паю.

Табл. 2.9 - Визначення орендної плати

Оренд на плата	Площа, га	Вартість 1 га, грн	Розмір орендної плати, %	Всього за 1 га, грн	Всього, грн.
	240	30000	5	1500	360000

По результатам таблиці орендна плата за 1 га становить – 1500 грн, а всього за площу 240 га, яка орендована – 360 000 грн.

У сільському господарстві, де виробництво безпосередньо залежить від погодних умов, ризиків втрати врожаю не уникнути. Посуха, град, повені, ранні заморозки або інші природні катаклізми можуть повністю знищити посіви або суттєво знизити їх урожайність. Саме тому страхування врожаю є одним із найефективніших інструментів захисту аграрного бізнесу від несприятливих обставин та зниження фінансових втрат.

Табл. 2.10 - Страхування врожаю

Вид продукції	Урожайність,	Валовий збір,	Ціна 1 ц,	Вартість врожаю,	Страхов а ставка,%	Сума страхового внеску, грн.
	ц/га	ц	грн..	грн..	0,50	6 760,00
Озиме жито	32	2080	650	1352000	0,5	6760
Просо	20	1300	680	884000	0,5	4420
Кукурудза	50	3250	700	2275000	0,5	11375
Картопля	180	11700	750	8775000	0,5	43875
РАЗОМ		18330		13286000		66430

За показниками урожайності, валового збору та ціни, визначили вартість врожаю всього: 13 286 000,00 грн, з них: озиме жито - 1 352 000,00 грн, просо – 884 000,00 грн, кукурудза – 2 275 000,00 грн, картопля – 8 775 000,00 грн.

Також за допомогою страхової ставки визначили суму страхового внеску всього: 66 430,00 грн, з них: озиме жито – 6 760,00 грн, просо – 4 420,00 грн, кукурудза - 11 375,00 грн, картопля – 43 875,00 грн.

Загальновиробничі витрати є невід’ємною складовою витрат на виробництво, які не можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного виду продукції, але є необхідними для забезпечення функціонування виробничого процесу загалом. Вони охоплюють витрати, пов’язані з організацією, управлінням, обслуговуванням та утриманням виробництва, і розподіляються між об’єктами калькулювання пропорційно до обраної бази розподілу. Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», ці витрати входять до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) [11]

Табл. 2.11 – Кошторис витрат

Види витрат	Сума, грн.
Насіння та посівний матеріал	3 649 490,00
Мінеральні добрива	967 200,00
Органічні добрива	1 365 000,00
Засоби захисту рослин	148 200,00
ПММ	981 760,00
Оплата праці	550 232,80
Амортизація	89 665,00
Орендна плата	360 000,00
Страхові внески	66 430,00
Інші	81 779,78
Всього	8 259 757,58

Собівартість продукції є однією з основних економічних категорій, що визначає реальні витрати підприємства на виготовлення одиниці продукції, виконання роботи або надання послуги. Це поняття охоплює всі витрати, безпосередньо пов’язані з виробничим процесом, а також частину адміністративних, логістичних і збутових витрат, які прямо або опосередковано сприяють створенню кінцевого результату діяльності. У бухгалтерському обліку собівартість має чітко визначене місце — відповідно до Положення

(стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", вона відображає сукупність фактичних витрат, понесених підприємством протягом звітного періоду[14]

Правильне формування собівартості продукції дозволяє підприємству уникнути економічних втрат, пов'язаних із недооцінкою чи переоцінкою витрат. Особливо важливо для аграрного підприємства точно обліковувати витрати на різні культури чи види продукції, оскільки вони мають відмінні технологічні особливості та ресурсоемність.

№	Назва культури	Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	Оплата праці	Аморт	Оренда	Інші	Страхові внески	Всього, грн	Валовий збір, ц	Собівартість, грн/ц
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Озиме жито	119 600	105 300	585 000	162 240	18 525	56 016,48	22 416,25	90 000	20 444,94	6 760	1 186 302,67	2 080	570,34
2	Просо	9 230	175 500	0	91 520	25 935	29 398,72	22 416,25	90 000	20 444,94	4 420	468 864,91	1 300	360,67
3	Кукурудза	10 660	327 600	0	156 000	18 525	47 673,60	22 416,25	90 000	20 444,94	11 375	704 694,79	3 250	216,83
4	Картопля	3 510 000	358 800	780 000	572 000	85 215	417 144	22 416,25	90 000	20 444,94	43 875	5 899 895,19	11 700	504,26
	Всього	3 649 490	967 200	1 365 000	981 760	148 200	550 232,80	89 665	360 000	81 779,78	66 430	8 259 757,58	18 330	---

Табл. 2.12 - Собівартість

Висновок: в даній таблиці розраховували всього витрат, які становлять 8 259 757,58 грн, та розраховували собівартість культур: озиме жито – 570,34 грн/ц, Просо – 360,67 грн/ц, Кукурудза – 216,83 грн/ц, Картопля – 504,26 грн/ц

2.6. План маркетингу

Виручка від реалізації продукції, товарів чи послуг є одним із основних показників діяльності підприємства, який безпосередньо впливає на фінансовий результат, ліквідність і можливості подальшого розвитку. Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», виручка визнається у тому звітному періоді, в якому вона була отримана або коли виникає право на її отримання, за умови, що існує впевненість у її надходженні та можуть бути достовірно визначені суми доходу.

Іншим важливим аспектом є оптимізація каналів збуту. Прямі продажі кінцевому споживачу, участь у ярмарках, розвиток онлайн-торгівлі, створення кооперативів або кластерів — усе це дозволяє зменшити залежність від посередників і зберегти більшу частину виручки на рівні виробника. Суттєве значення мають і партнерські контракти з переробними підприємствами або ритейлом, які дають змогу планувати обсяги реалізації та мати передбачувану виручку.

Табл. 2.13 - Виручка від реалізації продукції

Продукція	Місяці						Всього		
	Вересень		Жовтень		Листопад				
	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц.	Вартість, грн.
Озиме жито	1 152,00	650	384,00	650	384,00	650	1 920,00	650	1 248 000,00
Просо	321,75	680	643,50	680	321,75	680	1 287,00	680	875 160,00
Кукурудза	0,00	700	1618,50	700	1 618,50	700	3 237,00	700	2 265 900,00
Картопля	0,00	750	4 875,00	750	4 875,00	750	9 750,00	750	7 312 500,00
Всього	1 473,75	---	7 521,00	---	7 199,25	---	16 194,00	---	11 701 560,00

Проаналізувавши обсяги реалізації продукції за вересень, жовтень, листопад, визначили, що у вересні загальний обсяг становив - 1 473,75 ц, у жовтні - 7 521,00 ц, а у листопаді 7 199,25 ц. Вартість реалізованої продукції всього склала: 11 701 560,00 грн., з них: озиме жито вартість - 1 248 000,00 грн, Просо - 875 160,00 грн, Кукурудза - 2 265 900,00 грн, Картопля - 7 312 500,00 грн.

2.7. Фінансовий план

Кредит — це форма економічних відносин, за якої одна сторона (кредитор) надає іншій (позичальнику) кошти або матеріальні ресурси на умовах повернення, платності та строковості. В аграрній сфері кредити виконують не лише фінансову, а й стабілізаційну функцію, дозволяючи згладжувати сезонні розриви в грошових потоках та уникати криз ліквідності.

Табл. 2.14 - Розрахунок нарахування відсотків

Показники	Сума, грн.
Потреба в кредиті – всього	7 111 650,00
в. т.ч. насіння та посівний матеріал	3 649 490,00
ПММ	981 760,00
Добрива та засоби захисту рослин	2 480 400,00
Період кредитування, місяців	12 місяців
Процентна ставка короткострокового кредиту, %	30%
Плата по проценту за кредит, грн.	2 133 495,00

Потреба в кредиті становить - 7 111 650,00, а плата по проценту за кредит становить - 2 133 495,00

Важливим аналітичним показником ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства є рентабельність. Вона демонструє, наскільки прибутковим є виробництво відносно витрачених ресурсів — матеріальних, фінансових чи трудових. Рентабельність дозволяє порівнювати підприємства між собою, незалежно від їхнього розміру чи форми власності.

Табл. 2.15. - Фінансові результати діяльності

Показники	Сума, грн.
Виручка від реалізації продукції	11 701 560,00
Матеріальні затрати	8 259 757,58
Відсотки за кредит	2 133 495,00
Валовий прибуток	3 441 802,42
Податок на прибуток 18%	619 524,44
Чистий прибуток	2 822 277,99
Рівень рентабельності, %	34

Згідно даного бізнес-плану валовий прибуток підприємства становить

3 441 802,42 грн., чистий прибуток 2 822 277,99 грн., рівень рентабельності становить складає 34%, що важливим показником ефективного, прибуткового підприємства.

2.8. Ризик і шляхи його зниження

Сільське господарство — це завжди гра з природою. Скільки б не було сучасної техніки, високих технологій і супутникових прогнозів — один град або посуха можуть знищити весь врожай за кілька годин.

Ризики — це все те, що може негативно вплинути на результат роботи підприємства. В агросфері найпоширеніші такі:

1. Погодні ризики: град, посуха, повінь, заморозки, бурі, зсуви ґрунту.
2. Біологічні ризики: хвороби рослин або тварин, шкідники.
3. Економічні ризики: зміна цін на продукцію, коливання курсу валют.
4. Юридичні ризики: проблеми з орендою землі, перевітками, сертифікацією.
5. Технічні ризики: поломка техніки в сезон збору врожаю.
6. Людський фактор: помилки персоналу або навмисне псування майна.

Усе це напряму впливає на прибутковість господарства. Наприклад, фермер може вкласти гроші в насіння, добрива, оренду землі — і втратити все через двотижневу посуху.

В Україні діє Закон «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [1]. Згідно з ним, аграрії можуть страхувати свої посіви або худобу й отримувати часткову компенсацію страхового платежу з бюджету.

Сільське господарство — це завжди ризик. І хоча повністю уникнути небезпек неможливо, їх можна мінімізувати. Страхування — це як парасолька в дощ: не врятує від зливи, але точно дасть змогу не промокнути повністю. Особливо в умовах кліматичних змін, страхові інструменти стають дедалі актуальнішими для українських аграріїв.

3.1. Загальні положення

Охорона праці— це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Безпека праці— умови праці на об'єктах матеріального виробництва, зокрема промисловості, транспорту тощо, що виключають вплив небезпечних і шкідливих факторів на працюючих. Безпека праці підтримується шляхом виконання комплексу заходів щодо запобігання травматизму, захворювань і аварій.

Система управління охороною праці підприємства є складовою, невід'ємною частиною загальної системи управління виробництвом. Її впровадження і функціонування реалізується шляхом визначення посадових обов'язків суб'єктів управління в господарстві стосовно завдань з охорони праці та сумлінного їх виконання. Вона побудована на основі Закону України «Про охорону праці», Наказу Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240. «Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві», вимог ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (далі - ДСТУ OHSAS 18001:2010).

Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць визначено Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240(далі - Правила).

Обладнання, що надається працівникам та ними використовується за призначенням, має бути технічно справним і відповідати:

- вимогам технічних регламентів, якщо обладнання виготовлене після дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання;

- загальним вимогам безпеки до обладнання, що зазначені у нормативно-правових актах з охорони і гігієни праці та відповідних нормативних документах на його виготовлення, якщо обладнання виготовлене до дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання.

Експлуатація сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів) має здійснюватися з урахуванням вимог експлуатаційної документації.

Вузли та елементи сільськогосподарських машин, що рухаються, обертаються та можуть становити небезпеку, мають бути огорожені захисними кожухами, які забезпечують безпеку працівників.

Перед виконанням робіт треба переконатися, що дроти повітряних ліній електропередач не буде зачіпати техніка, проїжджаючи під ними. Під час проїзду сільськогосподарської техніки потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

Не дозволяється:

- експлуатація несправних машини та обладнання;
- експлуатація сільськогосподарських тракторів без електростартерного запуску двигуна та з відсутньою або несправною системою блокування запуску двигуна за ввімкнутої передачі.

3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання сільського господарства та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві під час проведення польових робіт в умовах воєнних (бойових) дій в Україні, Держпраці пропонує роботодавцям вжити такі заходи:

1. Заборонити проведення сільськогосподарських польових робіт у регіонах, що розташовані безпосередньо у зонах ведення бойових дій та на незначній відстані від них.

2. Перед проведенням польових робіт роботодавцям, спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС та ДСНС, організувати перевірку сільськогосподарських угідь та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам сільського господарства (особливо у зонах прилеглих до ведення бойових дій).

3. Перед проведенням польових робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання у разі початку бойових дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).

4. Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час проведення бойових дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працюючих.

5. Забезпечити належний моніторинг за технічним станом сільськогосподарських машин, які планується використовувати під час польових робіт, у тому числі:

- заборонити використання несправної техніки, у тому числі з відсутністю електростартерного запуску двигуна;
- з метою забезпечення безаварійної роботи машин, механізмів, устаткування та попередження випадків виробничого травматизму роботодавцям необхідно організувати ефективну роботу служб технічного контролю, обслуговування та ремонту техніки.

6. Організувати проведення польових робіт в умовах достатньої видимості, виключно у денний час.

7. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування, добрив та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт, потрібно здійснювати у відповідності до розроблених безпечних маршрутів, з якими ознайомлені усі працівники, які будуть виконувати зазначені роботи.

8. Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення у разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги в польових умовах та створення пунктів обігріву (за необхідності).

9. Для організації оперативної комунікації між працівниками у полі та негайного інформування їх у разі створення небезпечної для їх життя та здоров'я ситуації, забезпечити машиністів тракторних бригад засобами зв'язку.

10. Забезпечити працівників, задіяних у виконанні весняно-польових робіт відповідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

11. З метою мінімізації часу перебування працівників на відкритому просторі, особливо в зонах прилеглих до ведення бойових дій, заборонити виконання складних та/або довготривалих ремонтних робіт машин, механізмів, обладнання в польових умовах.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У ході розрахунків по підприємству «Ранок» було проведено комплексний аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства, зосереджений на основних економічних показниках, організації виробництва, фінансовій доцільності, а також оцінці ризиків і перспектив подальшого розвитку. Підприємство спеціалізується на вирощуванні озимого жита, проса, кукурудзи та картоплі — культур, які мають високий попит і стійкі позиції на ринку. Основна спеціалізація господарства — рослинництво, з акцентом на картоплю, яка забезпечила найбільшу виручку — 7 312 500,00 грн, що становить понад 62% від загального доходу підприємства .

Загальний обсяг реалізованої продукції за три місяці склав 16 194,00 центнерів, а загальна виручка — 11 701 560,00 грн. Після врахування витрат на сплату податків та обслуговування кредиту підприємство отримало чистий прибуток — 2 822 277,99 грн, що свідчить про його ефективність та фінансову стабільність .

Особливу увагу варто звернути на рівень рентабельності, який становив 34%. Це досить високий показник для сільськогосподарського сектору, що свідчить про правильну виробничу політику, раціональне використання ресурсів та ефективну фінансову модель підприємства . Враховуючи наявність основних засобів (трактори, сівалки, обприскувачі тощо), що забезпечують технологічну автономність господарства, можна стверджувати, що підприємство повністю забезпечене базовою матеріально-технічною інфраструктурою .

Важливою перевагою підприємства є також створення робочих місць. Завдяки сезонному характеру діяльності, в аграрному господарстві щороку залучаються тимчасові працівники, а постійні кадри забезпечені умовами праці та проживання.

Отже, аналіз фінансово-господарської діяльності показує, що підприємство є рентабельним, перспективним для інвестування та економічно стійким. Підприємство має усі необхідні ресурси, техніку, кадри і стратегію розвитку, щоб посісти стабільну позицію в аграрному секторі регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1]

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD>

[2] [https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=%2F777714%2Fmod_resource%2Fcontent%2F0%2FТЕМА+5_СТРУКТУРА+ТА+ЗМІСТ+БІЗНЕС-](https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=%2F777714%2Fmod_resource%2Fcontent%2F0%2FТЕМА+5_СТРУКТУРА+ТА+ЗМІСТ+БІЗНЕС-ПЛАНУ+ПРОЕКТУ.pdf&utm_source=chatgpt.com)

[ПЛАНУ+ПРОЕКТУ.pdf&utm_source=chatgpt.com](https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=%2F777714%2Fmod_resource%2Fcontent%2F0%2FТЕМА+5_СТРУКТУРА+ТА+ЗМІСТ+БІЗНЕС-ПЛАНУ+ПРОЕКТУ.pdf&utm_source=chatgpt.com)

[3] https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/2020_Biznes-planuvannja_pidprijemnickoji_dijalnosti.pdf

[0_Biznes-planuvannja_pidprijemnickoji_dijalnosti.pdf](https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/2020_Biznes-planuvannja_pidprijemnickoji_dijalnosti.pdf)

[4] [https://estonia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/106-torgovelyno-jekonomichne-](https://estonia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/106-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo/informacijno-analitichna-dovidka-pro-stan-ta-perspektivi-spivrobitnictva-ukrayini-z-estoniyeyu-u-galuzyah-agropromislovogo-kompleksu-ta-sferi-prodovolchoyi-bezpeki)

[spivrobitnictvo/informacijno-analitichna-dovidka-pro-stan-ta-perspektivi-spivrobitnictva-ukrayini-z-estoniyeyu-u-galuzyah-agropromislovogo-kompleksu-ta-sferi-prodovolchoyi-bezpeki](https://estonia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/106-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo/informacijno-analitichna-dovidka-pro-stan-ta-perspektivi-spivrobitnictva-ukrayini-z-estoniyeyu-u-galuzyah-agropromislovogo-kompleksu-ta-sferi-prodovolchoyi-bezpeki)

[5] [https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-](https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta)

[skladovi-stiykosti-problemy-ta](https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta)

[6] <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/%20PPEI/article/download/294/283>

[7] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>

[8] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>

[9] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

[10] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

[11] П(С)БО 16 «Витрати», Наказ Мініфіну №318 від 31.12.1999 р.

[12] підручник «Бухгалтерський облік у сільському господарстві», В.Г. Пархоменко, 2020

[13] П(С)БО 16, п. 11

[14] П(С)БО 16 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №318 від 31.12.1999 року

[15] підручник "Економіка аграрних підприємств", за ред. О.М. Шпикули, КНЕУ, 2016